

मत्स्यबीजाच्या तुटवड्यासंबंधी सर्वकष तोळगा काढण्यासाठी मत्स्य उत्पादनात वाढ करण्याकरीता शेतक-यांच्या शेततळ्यांमध्ये मत्स्यबीज/कोळंबी बीज संचयन करण्याच्या योजनेस प्रशासकीय मान्यता देणेबाबत....

महाराष्ट्र शासन

शासन निर्णय क्रमांक: मत्स्यवि २०१६/प्र.क्र.१४२/पदुम-१३
कृषि, पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय विकास व मत्स्यव्यवसाय विभाग,
हुतात्मा राजगुरु चौक, मादाम कामा मार्ग,
मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२
दिनांक:- २८ डिसेंबर २०१६

प्रस्तावना :

राज्यातील शेतक-यांना पूरक व्यवसाय उपलब्ध करून देऊन त्यांना पूरक उत्पन्नाचे साधन उपलब्ध करून देणेसाठी राज्यशासन प्रयत्नशील आहे. राज्यातील मत्स्योत्पादनात वाढ करून त्यायोगे उत्कृष्ट प्रथिन पुरवठा होण्यासाठी व मत्स्य उत्पादनात वाढ करण्यासाठी मत्स्यव्यवसाय विभाग प्रयत्नशील आहे. राज्यामध्ये एकूण ३० शासकीय मत्स्यबीज उत्पादन केंद्रे आहेत. या ३० मत्स्यबीज उत्पादन केंद्रांपैकी ९ मत्स्यबीज उत्पादन केंद्रे मराठवाड्यामध्ये कार्यरत आहेत. मागील २-३ वर्षांपासून पर्जन्यमान कमी झाल्याने त्याचा परिणाम मत्स्यबीज उत्पादनावर झालेला आहे. विभागाकडे मत्स्यजीरे संगोपन करण्यासाठी मत्स्यसंवर्धन तळी उपलब्ध नसल्यामुळे खुल्या बाजारात मत्स्यजीरे विक्री करण्यात येते. काही कास्तकार मत्स्यबीज खरेदी करतात व त्याचे रुपांतर बोटुकलीमध्ये करून स्वतःच्या तलावामध्ये सोडतात. परंतु काही कास्तकार थेट मत्स्यबीज तलावामध्ये सोडतात. छोट्या आकाराची पिण्ठे या मोठ्या जलाशयामध्ये तग धरत नाहीत. परिणामी मोठ्या प्रमाणावर मरतुक होते व त्यामुळे त्याचा परिणाम मत्स्य उत्पादनावर होतो. परंतु, याकरीता विभागाने जास्त प्रमाणात मत्स्यसंवर्धन तळी वाढविण्याचे उद्दिष्ट ठरविले आहे. तथापि याकरीता त्यांना लागणारे मत्स्यसंवर्धन तळे बांधकामासाठी जागा उपलब्ध करून मिळण्यासाठी अनेक अडचणी येत आहेत. तसेच त्यांना लागणारी तरतूद सुध्दा विभागाकडे अत्यल्प आहे. सदर बाब विचारात घेता राज्यातील मराठवाड्यातील ८ जिल्ह्यांमध्ये खालीलप्रमाणे कार्यक्रम राबविण्याचा शासनाने निर्णय घेतला आहे.

शासन निर्णय :

राज्यामध्ये कृषि विभागामार्फत शेततळी निर्मितीची योजना राबविण्यात येत आहे. या कार्यक्रमांतर्गत कृषि विभागामार्फत ज्या ज्या ठिकाणी शेतक-यांना शेततळी बांधून देण्यात आलेली आहेत व ज्या ठिकाणी पाण्याची पुरेशी उपलब्धता आहे, इत्यादि बाबी लक्षात घेऊन मराठवाड्यातील ८ जिल्ह्यांमध्ये शेतक-यांच्या शेततळ्यांवर विभागांतर्गत असलेल्या मत्स्यबीज केंद्रामधून शासकीय दराने मत्स्यजीरे/कोळंबी बीजाचा पुरवठा करून शेततळ्यांवर मत्स्यजीरेचे/कोळंबी बीजाचे संचयन करून त्यापासून मिळणारी बोटुकली/कोळंबी बीज (post larva) तयार झाल्यानंतर ती राज्यातील सहायक आयुक्त (मत्स्यव्यवसाय) यांचेमार्फत विभागांतर्गत जे तलाव ठेक्याने देण्यात आलेले आहेत, त्या ठेकेदारांना मत्स्यबोटुकली/ कोळंबी बीज (post larva) विशिष्ट शासकीय दराने विक्री करण्यात येईल.

शेततळ्यांची निवड पध्दती :

राज्यामध्ये कृषि विभागामार्फत ज्या ठिकाणी शेततळी देण्यात आलेली आहेत, त्या ठिकाणी अनुदानाच्या उपलब्धतेप्रमाणे जिल्हानिहाय सहाय्यक आयुक्त मत्स्यव्यवसाय यांचे स्तरावरील समितीमार्फत निवड यादी तयार करण्यात येईल व अशा निवड यादीतील शेतक-यांना सदर योजनेचा लाभ देण्यात येईल. यासाठी निवड समितीची रचना खालीलप्रमाणे असेल.

जिल्हास्तरीय समिती

अ.क्र.	पदनाम	
१	सहायक आयुक्त (मत्स्यव्यवसाय)	अध्यक्ष
२	मत्स्यव्यवसाय विकास अधिकारी	सदस्य सचिव
३	तालुका कृषि अधिकारी (संबंधित तालुका)	सदस्य
४	सहायक मत्स्यव्यवसाय विकास अधिकारी	सदस्य
५	महाराष्ट्र मस्त्योद्योग विकास महामंडळाचा प्रतिनिधी	सदस्य

लाभार्थीची संख्या जास्त झाल्यास लाभार्थीची निवड उपरोक्त समितीमार्फत लॉटरी पध्दतीने करण्यात येईल.

मत्स्यजिरे/कोळंबी बीज खरेदी प्रक्रिया :-

ज्या मत्स्यकास्तकारांची सदर योजनेखाली निवड झालेली आहे, अशा कास्तकारांनी मत्स्यजिरेसाठी ठरवून देण्यात आलेली रक्कम जिल्हातील जवळच्या शासकीय मत्स्यबीज केंद्रावर भरणे आवश्यक आहे. रक्कम प्राप्त झाल्यानंतर आठ दिवसांच्या आत संबंधितांस मत्स्यजि-यांचा पुरवठा करणे सहाय्यक आयुक्त मत्स्यव्यवसाय यांचेवर बंधनकारक राहील. संबंधित शासकीय मत्स्यबीज केंद्रावर मत्स्यजिरे उपलब्ध न झाल्यास नजिकच्या मत्स्यबीज केंद्रातून मत्स्यजिरे उपलब्ध करून देण्याची जबाबदारी जिल्हास्तरीय समितीची राहील. विभागांतर्गत मत्स्यबीज केंद्रावर मत्स्यबीज उपलब्ध होऊ शकत नसल्यास अशावेळी शासनाच्या मान्यतेने विहित पध्दतीने अन्य उपलब्ध ऊताकडून मत्स्यबीज खरेदी करण्यास मान्यता देण्यात येईल. मत्स्यजिरे व मत्स्यबोटुकलीची गुणवत्ता तपासण्याची जबाबदारी संबंधित जिल्हास्तरीय समितीची राहील. ज्या संवर्धन तलावात मत्स्यजि-यांचे व कोळंबी बीज (post larva) संवर्धन करण्यात येणार आहे त्या तलावाची पाण्याची पातळी, तलावाची उपयोगिता इत्यादी बाबींची तपासणी जिल्हास्तरीय समितीने करावी. तसेच मत्स्यकास्तकारांनी तयार केलेले मत्स्यबोटुकली/कोळंबी बीज (post larva) यांची दरनिश्चीती राज्यस्तरीय समितीमार्फत करण्यात येईल. सदरचे दर राज्यस्तरीय समितीने दरवर्षाच्या जून-जुलै महिन्याअखेर निश्चित करावेत. कोळंबीबीज, शासकीय मत्स्यबीज केंद्रात उपलब्ध असल्यास उपरोक्त प्रमाणे नमुद केल्यानुसार सहाय्यक आयुक्त मत्स्य यांनी कोळंबी बीज वाटप करावे. विभागांतर्गत मत्स्यबीज केंद्रावर कोळंबीबीज उपलब्ध होऊ शकत नसल्यास अशावेळी शासनाच्या मान्यतेने विहित पध्दतीने अन्य उपलब्ध ऊताकडून कोळंबीबीज खरेदी करण्यास मान्यता देण्यात येईल. आयुक्त मत्स्यव्यवसाय यांच्या अध्यक्षतेखालील

खरेदीसमितीमार्फत शासनाच्या प्रचलित धोरणानुसार खरेदी प्रक्रिया राबविण्यात येईल. कोळंबीबीज/मत्स्यबीज खरेदी करण्याकरिता येणारा खर्च जिल्हास्तरीय अवरुद्ध पाण्यात मत्स्यसंवर्धन या योजनेअंतर्गत जिल्हा नियोजन विकास समितीमार्फत करण्यात यावा. अन्य श्रोताद्वारे बीज खरेदी केल्यास कोळंबीबीज/मत्स्यबीज पुरवठा करण्याची जबाबदारी निश्चित केलेल्या पुरवठादाराची राहिल. कोळंबी बीजाची गुणवत्ता तपासणीची जबाबदारी संबंधित जिल्हास्तरीय समितीची राहील.

बोटुकली/कोळंबी बीज (Post larva) खरेदी/विक्री :-

शेतक-यांच्या शेततळ्यांवर मत्स्यबोटुकली तसेच कोळंबीबीज (Post larva) तयार झाल्यानंतर संबंधित शेतक-याने त्याची माहिती सहायक आयुक्त मत्स्यव्यवसाय यांना दिल्यानंतर १५ दिवसांचे आत सहायक आयुक्त मत्स्यव्यवसाय यांनी ती खरेदी करून विभागांतर्गत ठेक्याने देण्यात आलेल्या ठेकेदारांना तातडीने विक्री करणे आवश्यक आहे. ठेकेदारांकडून आलेली रक्कम सहाय्यक आयुक्त (मत्स्य) यांनी आयुक्त मत्स्यव्यवसाय यांच्या वेळोवेळी दिलेल्या आदेशानुसार संबंधित बँकेत खाती उघडून सदर खात्यात सदर रक्कम भरून सदर रक्कम ज्या शेतकच्यांकडून मत्स्य बोटुकली/कोळंबीबीज खरेदी केले आहे त्या शेतकच्याच्या खाती जमा करावी.

बोटुकली/कोळंबीबीज (post larva) विक्री करताना वाहतुकीची जबाबदारी संबंधित ठेकेदाराची राहील. सदर बीजाच्या खरेदीचे तसेच विक्रीचे दर राज्यस्तरीय तांत्रिक समितीमार्फत ठरविण्यात येतील. दरवर्षी तांत्रिक समितीमार्फत माहे जून-जुलै महिन्याच्या अखेरीस तांत्रिक समितीमार्फत सदर दर ठरविण्यात येतील. राज्यस्तरीय तांत्रिक समितीची रचना खालीलप्रमाणे राहील.

राज्यस्तरीय तांत्रिक समिती

अ.क्र.	पदनाम	
१	आयुक्त मत्स्यव्यवसाय, महाराष्ट्र राज्य	अध्यक्ष
२	सह सचिव/उप सचिव (मत्स्य), पदुम विभाग, मंत्रालय, मुंबई	सदस्य
३	सह आयुक्त (भूजल), मत्स्यव्यवसाय विभाग, मुंबई	सदस्य
४	महाराष्ट्र मस्त्योद्योग विकास महामंडळाचा प्रतिनिधी	सदस्य
५	सहाय्यक आयुक्त मत्स्यव्यवसाय (मत्स्यबीज)	सदस्य सचिव

मत्स्यबीज संचयनासाठी मत्स्यबीजाची वाहतूक, संचयन, त्याची जोपासना इत्यादि सर्व जबाबदारी कास्तकाराची राहील. त्यापोटी कोणतेही अनुदान कास्तकाराला विभागामार्फत देय राहणार नाही. फक्त या विभागामार्फत आवश्यक तो तांत्रिक सल्ला कास्तकाराला देण्यात येईल.

प्रशिक्षण :

यासाठी शेतक-यांना आवश्यक ते प्रशिक्षण देण्याची सर्वस्वी जबाबदारी महाराष्ट्र मत्स्याद्योग विकास महामंडळ यांची राहील. सदरचा प्रशिक्षण कार्यक्रम सहायक आयुक्त मत्स्यव्यवसाय व मत्स्योद्योग विकास महामंडळ यांनी परस्परांच्या समन्वयाने विभागांतर्गत सुरु असलेल्या योजनांतर्गत अथवा इतर विभागाच्या विविध संस्था/मत्स्य विद्यापीठे यांचे मदतीने घेण्याची कार्यवाही करावी.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतरथळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेताक २०१६१२२९१७१९१०९८०९ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(चि.नि.सुर्यवंशी)
सह सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रति,

- १) मा.मुख्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई
- २) मा.मंत्री (पदुम) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई
- ३) मा.राज्यमंत्री (मत्स्य) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई
- ४) मा.मुख्य सचिव यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई
- ५) महालेखापाल, (लेखापरिक्षा/लेखा व अनुज्ञेयता), मुंबई-१/२
- ६) अधिदान व लेखाधिकारी, बांद्रा, मुंबई
- ७) अपर मुख्य सचिव (वित्त), मंत्रालय, मुंबई
- ८) अपर मुख्य सचिव (नियोजन), मंत्रालय, मुंबई
- ९) प्रधान सचिव, विधी व न्याय विभाग, मंत्रालय, मुंबई
- १०) प्रधान सचिव, (पदुम), मंत्रालय, मुंबई
- ११) आयुक्त मत्स्यव्यवसाय, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई
- १२) सर्व प्रादेशिक उपायुक्त मत्स्यव्यवसाय, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.
- १३) व्यवस्थापकीय संचालक, महाराष्ट्र मत्स्योद्योग विकास महामंडळ मर्या., मुंबई
- १४) निवडनस्ती-पदुम-१३